

افغانستان

حقوق بشر و حفاظت افراد ملکی در منازعات مسلحانه

گزارش ویژه

حملات هوایی در دشت ارچی ولایت کندز, 2 اپریل 2018



هیئت معاونت سازمان ملل متحد در افغانستان

کابل, افغانستان

می 2018

نظر اجمالی

خلاصه

به تاریخ 13 حمل 1397 [برابر با 2 اپریل 2018]، حدود ساعت 12:30 بعد از ظهر، چرخبال نیروی هوایی افغانستان عملیات هوایی را در روستای/قریه لغمانی، ولسوالی دشت ارچی ولایت کندز با فیر چند راکت و استفاده از سلاح‌های سنگین بر یک مراسم مذهبی "دستار بندی" در نزدیکی یک مدرسه دینی که صدها تن از مردان و پسران در آنجا حضور داشتند، راه اندازی کرد. یوناما با توجه به روش که از خود دارد، تا تاریخ 12 ثور 1397 [برابر با 2 می 2018] 107 مورد تلفات (به شمول 36 کشته و 71 زخمی) را ثبت نمود که از جمله 81 کودک (30 کشته و 51 زخمی) مشمول این تلفات اند.²

به گفته حکومت، هدف حمله هوایی رهبران ارشد طالبان به شمول اعضای شورای کویته، همچنان اعضای یک واحد سرخ طالبان که ادعا میشود برای راه اندازی عملیات علیه شهر کندز، گردهم آمده و در آن منطقه حضور داشتند، بودند.³ حکومت وقوع تلفات افراد ملکی را تأیید نموده و رئیس جمهور یک کمیسیون برای تحقیق حادثه ایجاد کرده است.⁴ همچنان گزارش شده که والی ولایت کندز هم کمیته تحقیق را در سطح ولایت ایجاد نموده است. باوجودیکه حکومت از مستند سازی تلفات افراد ملکی از اثر این حادثه به یوناما اطلاع داده؛ اما تا زمان نشر این گزارش، کدام گزارش از یافته‌های خویش نشر نکرده است. طالبان، از طریق وبسایت عمومی خویش، اظهار داشته که مطابق یافته‌های تحقیق داخلی آن‌ها بیشتر از 200 نفر تلفات (بشمول 29 کشته و 150 زخمی) اکثراً کودکان، علماء، و بزرگان که در مراسم "دستار بندی" شرکت کرده بودند، وجود دارند.⁵

یوناما قادر به تأیید موقف غیر نظامی هر فرد کشته یا زخمی نیست و همچنان این مأموریت در موقعیت نیست که حضور و اقدامات رهبران و یا واحدهای طالبان را در زمان حمله هوایی تأیید کند. با این حال، حتی اگر حکومت هم دارای هدف نظامی مشروع باشد، یوناما پرسش میزان حصول اطمینان از اقدامات حکومت و اقدامات خاص برای جلوگیری از تلفات غیر نظامیان، مطابق به پالیسی کاهش تلفات غیر نظامیان را، مطرح می‌کند.

یافته‌های کلیدی این گزارش نشان‌دهنده اینست که: حکومت از راکت و سلاح‌های سنگین بر یک تجمع ملکی که منجر به رقم بالای تلفات کودکان شده، استفاده کرده است و سوالاتی را در رابطه به احترام حکومت به قاعده احتیاط و تناسب در مطابقت با حقوق بین المللی بشردوستانه، مطرح می‌کند.⁶ علاوه بر این، زمان و مکان حمله که در محوطه‌ی یک مراسم مذهبی که صدها نفر شرکت کردند، نمی‌تواند با تعهدات حکومت در مقابل حقوق بین المللی بشردوستانه، سازگار باشد. حکومت باید تمام تدابیر ممکن را برای حفظ جان غیر نظامیان و اماکن عمومی از آسیب جنگ، اتخاذ کند. و یا اقل، تلفات غیر نظامیان و آسیب رساندن به اماکن ملکی را به حد اقل برساند. در حالیکه یوناما در موقف نیست که تأیید کند که اقدامات حکومت منجر به نقض قوانین بین المللی بشردوستانه، به شمول قاعده احتیاط و تناسب و ممنوعیت صریح حمله بدون تفکیک علیه تجمعات ملکی، شده است. این عوامل نگرانی جدی را به بار آورده و ایجاب تحقیقات بیشتر با ترکیب از مقامات با صلاحیت را میکند.

مأموریت ملل متحد از حکومت میخواهد تا تحقیق، مستند سازی کامل و بررسی شفاف از چگونگی اوضاع و حالات که منجر به این حادثه شده را انجام داده و اقدامات فوری برای اطمینان از مسئولیت پذیری مسئولین بر اساس سلسله مراتب را

¹ هر چند یوناما تلفات 107 قربانی را ثبت نموده است، این مأموریت لست قربانیان را از منابع مختلف دریافت نموده که نشان‌دهنده بیش از 200 نفر تلفات اند.

² مراجعه شود به بخش متلورژی در پایین

³ اعلامیه مطبوعاتی دفتر ریاست جمهوری در رابطه به حادثه ولسوالی دشت ارچی کندز (14 حمل 1397 [3 اپریل 2018])، <https://president.gov.af/fa/2018/04/03/14318> (دری) هم چنان مراجعه شود به "قطعه سرخ طالبان مورد حمله هوایی قرار گرفت"، <http://www.gmic.gov.af/dari/press-releases/3253-2018-04-03-14-15-46> (دری)

⁴ همان منبع

⁵ <http://shahamat1.com/?p=113406> (Pashto), <http://alemarah-english.com/?p=27503> (انگلیسی)

⁶ کمیته بین المللی صلیب سرخ تذکر داده است که حملات نا متناسب به عنوان نمونه‌ی خاص از حملات غیر متمایز اطلاق می‌گردد. ماده 51 (ب) (5) پروتوکول الحاقی شماره یک کنوانسیون‌های ژنیوا، در حالی که به طور رسمی در منازعات مسلحانه غیر بین المللی قابل اجرا نیست مثال زیر را در رابطه به آنچه که یک حمله بی قید و شرط را شامل می‌شود، ارائه می‌دهد: حمله‌ای است که ممکن باعث تلفات غیر نظامی، جراحت به غیر نظامیان، آسیب به اموال غیر نظامیان یا ترکیبی از آن‌ها، و بیشتر از مزیت مستقیم نظامی پیش بینی شده، باشد.

روی دست گیرد. علاوه بر این، یوناما اجرای اقدامات لازم برای تقویت شفافیت و پاسخگویی در زمینه برنامه ریزی و انجام عملیات های نظامی و به منظور پیشگیری از آسیب رساندن غیر قابل قبول و غیر ضروری به افراد ملکی را در آینده، توصیه مینماید.

ماموریت

این گزارش طبق تعهد یوناما بر اساس قطعنامه 2405 (2018) شورای امنیت سازمان ملل متحد، به منظور "نظارت بر وضعیت افراد ملکی، هماهنگی تلاش‌ها به هدف اطمینان از محافظت آن‌ها، تقویت پاسخدهی و همکاری در تطبیق کامل آزادی‌های بنیادی و مقررات حقوق بشری مندرج در قانون اساسی افغانستان و معاهدات بین المللی که افغانستان عضو آن‌ها می باشد" تهیه گردیده است.

یوناما طیف وسیعی از فعالیت ها را با هدف به حداقل رساندن تاثیر درگیری‌های مسلحانه بر غیرنظامیان، بشمول نظارت مستقل و بی طرفانه و یافتن واقعاتی‌های مربوط به حوادث مربوط به از دست دادن زندگی یا زخمی شدن غیر نظامیان، دادخواهی با تمام طرف‌های درگیر جنگ و ابتکارات برای ترویج انطباق با حقوق بین المللی بشردوستانه و حقوق بشر و همچنین قوانین و قانون اساسی افغانستان، انجام می‌دهد. مطابق با شیوه‌های موجود در رابطه به حادثات تلفات غیرنظامی، یوناما تحقیق خویشرا در مورد حمله هوایی 13 حمل [برابر با 2 اپریل] در ولسوالی دشت ارچی ولایت کندز انجام داد. این گزارش حاوی یافته‌های یوناما است و توصیه‌هایی را در مطابقت به تعهد ماموریت ارائه می‌کند.

روش (میتودولوژی)

یوناما از تاریخ 13 حمل الی 10 ثور 1397 [برابر با 2-30 اپریل 2018] تحقیق را در رابطه به حمله هوایی 13 حمل در قریه لغمانی ولسوالی دشت ارچی ولایت کندز انجام داد. یافته‌های این گزارش مبتنی است بر: گزارش‌های دست اول حادثه از ساکنان قریه لغمانی ولسوالی دشت ارچی به شمول قربانیان، اقارب قربانیان، شاهدان، معلمین مدرسه و مکاتب منطقه و بزرگان جامعه؛ مشاهدات کارمندان شفاخانه ساحوی کندز و شفاخانه سردار محمد داوود خان وزارت دفاع (شفاخانه 400 بستر) در کابل؛ و گفت‌گو با نیروهای امنیتی و نمایندگان حکومت در سطوح ولایتی و ملی.

یوناما ملاقات‌های با مسئولین کلیدی حکومتی بشمول چندین جلسه با والی ولایت، رئیس امنیت ملی، رهبری اردوی ملی در سطح ولایت، و قوماندان امنیه پولیس در ولسوالی دشت ارچی، انجام داده است. همچنان یوناما با رئیس صحت عامه ولایت ملاقات نموده و یک مصاحبه تلفنی را با رئیس معارف ولایت نیز انجام داده است. در سطح ملی، یوناما با مشاور حقوقی قوماندان نیروهای هوایی، چندین نماینده وزارت دفاع در کابل، ملاقات کرد. یوناما همچنان با نمایندگان ماموریت حمایت قاطع در کابل ملاقات نمود.

در مجموع، کارمندان حقوق بشر یوناما در سفرش به ساحه با بیشتر از 90 مصاحبه رو در رو و تلفنی، سه جلسه بزرگ مشاوره عمومی در شهر کندز با بیشتر از 15 نفر بزرگان و اعضای جامعه از منطقه، و صحبت با بیشتر از 50 نفر از ساکنین قریه لغمانی، داشتند.

علاوه بر مصاحبه‌ها و جلسات در شهر کندز و کابل، یوناما به تاریخ 3 ثور [برابر با 23 اپریل] در هماهنگی با کمیسیون مستقل حقوق بشر افغانستان از قریه لغمانی ولسوالی دشت ارچی باز دید نمود. یوناما انجام این ماموریت را به عنوان یک ارزش مهم در پروسه تحقیق و حقیقت یابی دانسته و این ماموریت زمینه مصاحبه با افراد به ویژه زنان و کودکان و کسانی که یوناما از طریق تلفن به آن‌ها دسترسی نداشت، و قادر به سفر به شهر کندز برای مصاحبه‌های رو در رو نبود، فراهم کرد. همچنین زمینه فراهم شد که هیأت به صورت بصری ساحه متأثر شده را مشاهده و ترسیم نماید.

یوناما تلاش‌های تبلیغاتی و حقیقت یابی خویشرا در زمینه پروسه تثبیت با کمیسیون مستقل حقوق بشر در سطح محلی و ملی هماهنگ نمود.⁷ علاوه بر باز دید مشترک از ساحه در ولسوالی دشت ارچی، یوناما و کمیسیون مستقل حقوق بشر افغانستان جلسات مشترک با جامعه مدنی، رهبران و اعضای اجتماع، مقامات رسمی حکومتی، و قربانیان و شاهدان، داشتند. یوناما

⁷ یوناما اذعان میکند که ممکن این امار تلفات اندک متفاوت با امار ارائه شده از سوی کمیسیون مستقل حقوق بشر افغانستان باشد. این تفاوت تنها به دلیل تفاوت در معیار تایید است که هر سازمان معیار از خود دارد و یوناما از همخوانی امار در سطح کل راضی است.

تصاویر را به شمول تصاویر ساحه، جراحت قربانیان و ضبط صدا از حادثه برای کمک به تحلیل، جمع آوری نموده است. یوناما از رسانه‌ها و دیگر گزارشات به عنوان مبنای طرح سوالات استفاده نموده؛ ولی به عنوان منبع معلومات به آن‌ها اتکا نکرده است.

برای تایید هویت هریکی از قربانیان، یوناما با منابع مختلف در تماس شده است. تلفات تنها زمانی تایید شده حساب می‌شود که سه منبع مستقل آنرا تایید کرده باشند. معلوماتیکه توسط دو منبع موثق تایید شده معتبر بوده ولی به عنوان معلومات تایید شده به حساب نمی‌آیند.

برای یوناما ممکن نبود که وضعیت غیر نظامی هریکی از افراد قربانی را – که تماماً مرد بودند – بر اساس روش معمول که نیازمند سه منبع متفاوت و مستقل است، تایید و تثبیت کند.⁸ یوناما یاد آوری مینماید که آمار تلفات انعکاس یافته در این گزارش، شامل افراد که وضعیت غیرنظامی آنها قابل پرسش بود، نمیشود. برای بسیاری از این افراد، صرف نظر از وضعیت آن‌ها، یوناما قادر به تایید تلفات آن‌ها نبود. به همین ترتیب، این گزارش آمار نهایی تایید شده تلفات ملکی را ارائه نمیکند.⁹ در عوض، این گزارش به محدوده آسیب به افراد به ویژه در مورد تلفات کودکان، تمرکز می‌کند. به رغم تمام تلاش‌ها برای رسیدن به صحت مطلق، یوناما ادعا نمیکند که آمار ارائه شده در این گزارش کامل است.

یوناما معتقد نیست که بتواند قضاوت قانونی نماید که آیا نقض قوانین بین المللی از جمله جنایات جنگی صورت گرفته است یا خیر و نه هم در پی جایگزینی سیستم عدالت جزایی است. نظارت از وضعیت افراد ملکی که توسط یوناما صورت می‌گیرد، از روش‌های قبول شده بین المللی حقیقت یاب حقوق بشر جهت فراهم آوری معلومات معتبر و قابل اعتماد در مورد محافظت افراد ملکی، می باشد.

یوناما یافته‌های این گزارش ویژه را برای عموم مردم و برای کمک به تحقیقات خود حکومت؛ بخاطر اجرای تعهداتش در قبال قوانین بین المللی به شمول اجرای تعهداتش در مقابل قربانیان، ارائه می‌کند. حکومت به عنوان مسئول اصلی برای محافظت غیر نظامیان از آسیب جنگ و حصول اطمینان از پاسخگویی به افرادی که مسئول نقض قوانین بین المللی و قوانین افغانستان هستند، مؤظف است.

تلفات

مطابق به روش دقیق یوناما که نیازمند تایید سه منبع معتبر برای تثبیت آمار تلفات است، یوناما 107 مورد تلفات (36 کشته و 71 زخمی) را تثبیت نموده است که از آن جمله 81 تن آنان کودک (30 کشته و 51 زخمی) بودند.¹⁰ هرچند یوناما معلومات معتبر دیگر را دریافت نموده که حکایت از 122 مورد تلفات افراد ملکی (38 کشته و 84 زخمی) میکند که از آن جمله 87 کودک (30 کشته و 57 زخمی) می‌باشند. ولی یوناما اذعان می‌کند که آمار ارائه شده در این گزارش ممکن، بخاطر معیارهای سخت و دقیق تثبیت و همچنان چالش‌های موجود برای جمع‌آوری معلومات، کامل نباشد.

بر اساس مصاحبه‌های که یوناما با قربانیان، شاهدان و موظفین صحنی انجام داده است، بسیاری از جراحات توسط گلوله و حمله راکتی صورت گرفته‌اند، درحالیکه افراد کشته شده با استفاده از سلاح‌های سنگین و گلوله راکت، صورت گرفتند.

هیچ زن و دختر در میان تلفات افراد ملکی این حادثه نبودند؛ چون مراسم مذهبی تنها برای مردان و پسران بوده است.

یافته های مرتبط به حمله به قریه لغمانی

⁸ برای معلومات بیشتر، به بخش میتودولوژی گزارش‌های شش‌ماهه و سالانه یوناما در رابطه به تلفات افراد ملکی در منازعات مسلحانه به این آدرس مراجعه شود: <https://unama.unmissions.org/protection-of-civilians-reports>.

⁹ یوناما انتظار دارد تا آمار نهایی تلفات افراد ملکی ناشی از این حمله را در گزارش شش‌ماهه خویش که در ماه جولای 2018 به نشر خواهد رسید، شامل سازد.

¹⁰ در جریان بازدید یوناما تعداد از پسران که در قریه لغمانی مصاحبه شدند، بعضی علایم از جراحات انک را نشان دادند، درحالی که کودکان مصاحبه شده روزهای بعد از حادثه در شفاخانه کندوز علایم و آثار جدی از زخم گلوله را نشان دادند.

در 2 اپریل 2018، حدوداً ساعت 12:30 بعد از ظهر در ولایت کندز، ولسوالی دشت ارچی؛ نیروی هوایی افغانستان با استفاده از هلیکوپترهای MD-530 به قریه لغمانی¹¹ توسط راکت و مسلسل حمله کردند، که حد اقل سه راکت در نزدیکی دارالعلوم هاشمیه مدرسه عمریه¹² -جایکه یک گروه بزرگ از مردان و پسر بچه ها در یک فضای باز برای مراسم مذهبی دستار بندی جمع شده بودند تا حفظ قرآن توسط شاگردان نه (9) مدرسه را تجلیل نمایند- اصابت نمود. تعداد افراد که در این مراسم شرکت کرده بودند، تخمیناً بین 500 تالی 1500 نفر بودند، به شمول تعداد زیادی اطفال.

قربانیان که توسط یوناما مصاحبه شدند، همه متفقاً گفتند که هلیکوپتر ها به جمعیت نزدیک شدند و راکت شلیک نمودند و اطفال را که در قسمت آخر نشستہ بودند، هدف قرار دادند. یوناما اظهارات متعدد را از قربانیان و شاهدان دریافت نموده که مطابق آن بعد از اصابت اولین راکت، جمعیت و مردم به طرف جاده و خانه های اطراف فرار کردند و هلیکوپتر ها هم به شلیک نمودن راکت و مسلسل ها به قریه ادامه دادند، بر طبق گزارش ها این حملات به امتداد مسیر افراد در حال فرار صورت گرفتند. یوناما درستی این اتهامات را که شلیک ها مستقیماً افراد ملکی را هدف قرار داده بودند، نتوانست تثبیت نماید.

منابع دولتی گفتند که هلیکوپتر ها به راکت ها و مسلسل های 50 کلیر [50 ملی متر]، مجهز بوند و تأیید کردند که در جریان عملیات هوایی، آنها سه راکت شلیک نمودند¹³. مطابق اظهارات قربانیان و شهود به تعداد 12 راکت به قریه لغمانی به شمول مکتب که در همان نزدیکی است، اصابت نمود؛ مکتب مذکور به دلیل بسته بودن همگانی مکاتب در سرتاسر ولایت در آن زمان بسته بود. یوناما یک ضبط صوتی از واقعه را دریافت نموده است که در آن سروصدای مشابه شلیک نمودن چندین راکت و مسلسل از هوا و همچنان شلیک نمودن سلاحهای سبک از زمین در آن شنیده می شود.

یوناما تثبیت نمود که مراسم مذهبی مذکور، در منطقه بصورت گسترده تبلیغ و شناخته شده بود؛ و 400 پوستر که در آن فارغین و مهمانان خاص از سراسر کشور را اعلام می کرد، چاپ شده بود. اشتراک کنندگان شامل فارغین و شاگردان برحال مدرسه مذکور بودند و علاوه بر آن شاگردان و بزرگان مذهبی از مدارس و مساجد مناطق همجوار و سایر مناطق کشور که دعوت شده بودند و تعداد زیاد پسر بچه و مردان از محل نیز در مراسم اشتراک نموده بودند. مطابق رسم محل، نان چاشت نیز قرار بود بعد از مراسم صرف شود که ممکن سبب جذب و کشاندن بعضی از اشتراک کنندگان، مخصوصاً اطفال به مراسم شده بوده باشد.

کسانی که توسط یوناما مصاحبه شدند، با استناد به سخنرانی های رهبران مذهبی، مراسم فراغت را عمدتاً دارای ماهیت مذهبی تعریف کردند. شاهدان همچنان گفتند که برگزار کنندگان نوار های سبز یا زرد را در بازوهای شان بسته بودند و مسوولیت توزیع خریطه برای کفش ها، توزیع مواد غذایی و آب و رهنمایی اشتراک کننده ها را که کجا بنشینند، داشتند. شاهدان گفتند که اعضای غیر مسلح طالبان در بین اشتراک کنندگان نیز حضور داشتند که یک امر غیر عادی در تجمعات محل نیست. چندین باشنده محل گفتند که اعضای مسلح طالبان نیز در محل حضور داشتند که برای تأمین امنیت مراسم بودند. در حالیکه چندین اشتراک کننده گفتند که یک تعداد کمی از سخنرانان پیام های سیاسی ارائه کردند، ولی هیچ یک از منابع که توسط یوناما مصاحبه شدند نگفتند که مراسم هدف نظامی داشت یا به فعالیت های نظامی ربط داشت.

مراسم در یک میدان باز تقریباً به وسعت یک میدان فوتبال در جوار مدرسه برگزار شده بود. استیج برای سخنرانی در یک طرف میدان در نزدیکی مدرسه موقعیت داشت. اطفال در قسمت عقب میدان و جدا از بزرگسالان نشستہ بودند که از مدرسه دور بود. طالبان ایست های باز رسی موقت را در سرک های اطراف برای مراسم مذکور ایجاد کرده بودند و هیچ وسیله نقلیه اجازه نزدیک شدن را نداشت؛ موترها برای پارک کردن در مکتب پسرانه مجاور که تقریباً 300 تا 400 متر از محل فاصله داشت، هدایت می شدند.

در جریان بازدید از قریه لغمانی در 23 اپریل، یوناما اندازه و موقعیت 12 محل را که شهود می گفتند جای اصابت راکت است، به شمول جای اصابت یک راکت که گفته می شد در آن قسمت اطفال نشستہ بودند، دو مورد جای اصابت به یک

¹¹ قریه لغمانی و قریه دقتانی از لحاظ جغرافیایی باهم نزدیک اند. در حالیکه تعدادی از رسانه ها محل حمله را دقتانی خطاب می کنند اما مردم محل ساحه مورد حمله را قریه لغمانی می گویند.

¹² مردم محل آن مدرسه را تحت نام گوجر آخونزاده یاد می کنند.

¹³ جلسه یوناما با وزارت دفاع به تاریخ 30 اپریل 2018

ساختمان نزدیک میدان تجمع و مدرسه و چندین مورد جای اصابت دیگر به مکتب پسرانه را ثبت نمود. یوناما جای اصابت یک گلوله بر یک تخته سولر در بام یک خانه را که بین مدرسه و مکتب پسرانه موقعیت دارد مشاهده نمود. شاهدان و باشندگان قریه همچنان ادعا داشتند که طبق گزارشها تعدادی از قربانیان در اثر اصابت پارچه های راکت بر یک خانه، کشته یا زخمی شدند. قربانیان که بعد از حمله در شفاخانه مصاحبه شدند، زخم های را نشان دادند که مشابه زخم های چره بودند که توسط متخصصین صحت تأیید گردید. یوناما مشاهده نمود که مدرسه که واقعه در آن رخ داد، توسط مکتب پسرانه، دکان های کوچک، خانه های مسکونی، یک مسجد، مزرعه گندم، یک کانال، یک سرک و درختان احاطه شده است.

چاپوب حقوقی

موقف یوناما اینست که جنگ مسلحانه در افغانستان، یک جنگ مسلحانه داخلی بین نیروهای حامی دولت (نیروهای امنیتی افغان که توسط نیروهای بین المللی حمایت می گردد) و گروه های مسلح غیر دولتی مخالف دولت می باشد. ماده سه، مشترک در کنوانسیون های ژینوا، معیار های حد اقلی را برای جنگ های داخلی تعیین نموده است که طرفهای درگیر باید آنها را رعایت کنند. علاوه بر آن احکام پروتوکول الحاقی دوم کنوانسیون ژنو مصوب 1997 که افغانستان به آن الحاق نموده و همچنان احکام حقوق بین الملل عرفی نیز قابل تطبیق می باشند. مطابق حقوق بین الملل جوانب درگیر منازعه مسلحانه ملزم به احترام به اصول تشخیص، احتیاط و تناسب در منازعات مسلحانه به شمول برنامه ریزی عملیات نظامی می باشند.

عملیات مستقیم علیه افراد ملکی یا اهداف ملکی در حقوق بین المللی ممنوع می باشد، مخصوصاً مطابق اصل تشخیص که می گوید طرفین درگیر در منازعات باید در هر زمان بین افراد ملکی و جنگ جویان تمایز قایل باشند. حملات فقط می توانند علیه جنگجویان و اهداف نظامی هدایت گردند و نباید علیه افراد و اهداف ملکی صورت بگیرند.¹⁴ اطفال دخیل در منازعات مسلحانه مستحق احترام و محافظت ویژه می باشند.¹⁵ ساختمانهایی که برای تعلیم و تربیه یا مناسک مذهبی تخصیص داده شده اند نیز مستحق توجه و محافظت ویژه می باشند.¹⁶

قبل از عملیات، طرف های منازعات مسلحانه ملکف به اتخاذ تمام تدابیر احتیاطی لازم می باشند تا درستی این امر را تأیید کنند که اهداف نظامی می باشند. همچنان ابزار و روش های جنگی را انتخاب کنند که از تلفات ملکی و خسارات به ملکیت های افراد ملکی اجتناب گردد یا آنها را به حداقل برساند. طرف مذکور باید ارزیابی کند که آیا توقع آن می رود که حمله نامتناسب باشد؟ و در صورتی که واضح شود که هدف نظامی نیست یا اینکه توقع آن می رود که حمله به هدف مذکور نا متناسب می باشد، آنرا لغو نماید و یا به تعویق بیاورد. در حالت انتخاب گزینه بین چندین اهداف نظامی که عین منفعت نظامی از آن متصور باشد، گزینه انتخاب گردد که کمترین خطر را متوجه زندگی افراد ملکی و اهداف ملکی می نماید. جانب منازعه مسلحانه باید هشدار های موثر را قبل از عملیات های که جمعیت های ملکی ممکن از آن متأثر گردد، ابلاغ نماید.¹⁷

حملاتی که توقع آن می رود، ممکن تصادفاً باعث از بین رفتن افراد ملکی و زخمی شدن آنها گردد و این امر در مقایسه با منفعت واقعی نظامی حاصله از آن حملات که قبلاً پیش بینی شده است، زیاده روی باشد، در حقوق بین المللی ممنوع بوده و ممکن جرایم جنگی حساب گردد.¹⁸ علاوه بر آن حملات که در آن ابزار و روش های جنگی به کار گرفته شوند که نتواند علیه اهداف مشخص نظامی هدایت گردد، در واقع حملات کور یا بدون تفکیک بوده و مطابق حقوق بین الملل ممنوع می باشند و ممکن به مثابه جرایم جنگی تلقی گردند.¹⁹

¹⁴ ماده 13 (2) پروتوکول الحاقی 2 کنوانسیون ژینوا مصوب 1997، قواعد 1 و 7 مطالعه اداره بین المللی صلیب سرخ از حقوق بین المللی بشردوستانه عرفی

¹⁵ ماده 4 (3) پروتوکول الحاقی دوم کنوانسیون ژینوا مصوب 1997، ماده 38 کنوانسیون 1998 حقوق طفل، و اصل 135 مطالعه اداره بین المللی صلیب سرخ از حقوق بین المللی بشردوستانه عرفی

¹⁶ اصل 38 مطالعه اداره بین المللی صلیب سرخ از حقوق بین المللی بشردوستانه عرفی

¹⁷ اصول 15-21 مطالعه اداره بین المللی صلیب سرخ از حقوق بین المللی بشردوستانه عرفی، ماده 13 (1) پروتوکول الحاقی دوم کنوانسیون ژینوا مصوب 1977

¹⁸ اصول 14 و 156 مطالعه اداره بین المللی صلیب سرخ از حقوق بین المللی بشردوستانه عرفی

¹⁹ اصول 11، 12 و 156 مطالعه اداره بین المللی صلیب سرخ از حقوق بین المللی بشردوستانه عرفی

تحلیل

بنابر گفته دولت، حمله مذکور تعداد بزرگی از رهبران بلند پایه طالبان را که در محل حاضر بودند، هدف قرار دادند؛ به شمول اعضای شورای کویته و "قطعه سرخ" طالبان که در قریه مذکور برای برنامه ریزی یک عملیات آمده بودند.²⁰ مطابق گفته های دولت، طالبان آمادگی یک حمله برای تصرف شهر کندز را می گرفتند.²¹ دولت روز های بعد از واقعه بلا فاصله اعلامیه های عمومی را صادر کرد و در آنها مدعی شد که بیشتر تلفات متعلق به اعضای طالبان می باشد و گزرش اولیه را از کشته شدن 18 فرمانده بلند پایه افغان و خارجی طالبان و مجروح شدن 12 نفر دیگر آنها ارائه کرد.²² دولت بعداً به یوناما خبر داد که 25 نفر از رهبران طالبان به شمول اعضای "قطعه سرخ" و شورای کویته طالبان کشته و 31 طالب دیگر مجروح شدند.²³

دولت اعتراف نمود که تلفات ملکی نیز رخ داده است و کمیسیونی را برای تحقیق این واقعه ایجاد نمود که کمیسیون مذکور یک گزارش داخلی را تهیه نمود که تا سوم ماه می به صورت همگانی نشر نشده بود.²⁴

یوناما در موقفی نیست که بتواند تعیین کند که آیا رهبران طالبان در مراسم حاضر بودند، گرچند شاهدان گفتند که اعضای طالبان در زمان حمله در محل بودند، و همچنان در موقفی نیست که بتواند تعیین کند که آنها برنامه ریزی نظامی انجام می دادند. با آن هم، حتی اگر دولت هدف مشروع نظامی داشته بود، یافته های یوناما نگرانی های جدی را در قبال فرایند برنامه ریزی، پیگیری و اجرای حمله مطرح می کند. تلفات زیاد اطفال بر اثر این حمله که بر محل ملکی در زمان انجام مراسم مذهبی صورت گرفت و استفاده از مهمات جنگی غیر دقیق در آن شرایط، سوالات را راجع به رعایت اصول احتیاط و تناسب توسط دولت، به میان می آورد.

یافته های یوناما نشان می دهد که مراسم ماهیتاً مذهبی بود و به طور گسترده تبلیغ و معروف شده بود و جمعیتی که آنجا جمع شده بود عمدتاً ملکی بودند، بسیار آنها اطفال و بسیاری دیگر زیر 10 سال بودند. یوناما دریافت که حمله در زمانی صورت گرفت که صرف نان ظهر توسط اشتراک کننده ها تقریباً شروع می شد. جمعیتی که جمع شده بود شامل مردم محل به شمول اطفال که برای تماشای مراسم یا خوردن غذا آمده بودند، می شد.

علاوه بر آن استفاده از راکت و شلیک توسط سلاح مسلسل سنگین از هلیکوپتر MD-530 بدون ابلاغ اخطاریه ها قبل از حمله، در شرایطی که تعداد زیاد افراد ملکی در آن برنامه اشتراک نموده بودند، به طور خاص نگران کننده است. این نوع سلاحها اجازه هدف قرار دادن دقیق را نمی دهد و محدوده اصابت راکت تا 400 متر توسعه پیدا کرده بود. ماهیت غیر دقیق بودن سلاحهایی که در این حمله استفاده شده بودند سبب می شود که جانب حمله کننده نتواند بین اهداف نظامی یک حمله و افراد ملکی یا اهداف ملکی تفکیک ایجاد نماید که این امر مستلزم محدود ساختن دامنه حمله طوریکه حقوق بین المللی بشر دوستانه ایجاب میکند، می باشد. با توجه به همچو شرایط، یوناما دریافت که عملاً توقع آن می رفت یک حمله بر آن محل با استفاده از سلاح های غیر دقیق و در اثنای مراسم مذهبی در نتیجه خطای مهلک منتج به تلفات ملکی زیاد می شود.

در جریان مأموریت حقیقت یاب یوناما، باشندگان ولسوالی دشت ارچی به یوناما گفتند که آنها احساس می کنند در درگیری بین دولت و طالبان "گیرمانده" و احساس می کنند که توسط هر دو طرف هدف قرار می گیرند. باشندگان محل همچنان گفتند

²⁰ جلسات یوناما با افسران وزارت دفاع در کندوز به تاریخ 8 اپریل 2018 و در کابل به تاریخ 30 اپریل 2018. همچنان بیانیه مطبوعاتی دفتر

ریاست جمهوری راجع حمله در ولسوالی دشت ارچی ولایت کندوز (3 اپریل 2018) مشاهده گردد:

<https://president.gov.af/fa/2018/04/03/14318> (Dari). "Taliban red army was targeted by an air strike",

<http://www.gmic.gov.af/dari/press-releases/3253-2018-04-03-14-15-46> (Dari).

²¹ همان

²² در بیانیه مطبوعاتی در تاریخ 3 اپریل 2018، مرکز رسانه های حکومت این آمار را ارائه کرد. به آدرس ذیل تحت عنوان "قطعه سرخ طالبان

هدف حمله هوایی قرار گرفت" مراجعه گردد: (Dari) <http://www.gmic.gov.af/dari/press-releases/3253-2018-04-03-14-15-46> ،

همچنان بیانیه مطبوعاتی دفتر ریاست جمهوری راجع به واقعه ولسوالی دشت ارچی در کندوز به تاریخ 3 اپریل 2018 ملاحظه گردد:

<https://president.gov.af/fa/2018/04/03/14318> (Dari).

²³ پاورقی شماره 20 ملاحظه گردد.

²⁴ برای معلومات بیشتر بخش "تحقیق، حسابدهی و جبران خسارت" ملاحظه گردد.

که مقامات دولتی افراد ملکی در ساحات تحت کنترل طالبان مانند ولسوالی دشت ارچی را با دیده شک می بینند. آنها نگرانی خویش را از این بابت که این امر ممکن سبب رفتار متمایز با آنها شده است، بیان کرد.

بیانیه های دولت تردید های جدی را راجع به اینکه آیا دولت اهداف نظامی خویش را مطابق به حقوق بین الملل تعریف می کند یاخیر، بوجود می آورد. مطابق حقوق بین الملل بشر دوستانه، اهداف ملکی و جمعیت های ملکی از حمله مصئون اند. یوناما به دولت یاد آوری می نماید که غیرنظامیان که در مناطق تحت کنترل طالبان اند افراد ملکی اند و در برابر حملات مصئون می باشند مگر اینکه آنها در منازعات مسلحانه فعالانه سهم بگیرند.²⁵ یوناما متوجه شد که تعداد زیادی افراد ملکی که در مناطق تحت کنترل طالبان زندگی می کنند، گزینه بدیل ندارند و سکونت کسی نشان دهنده وابستگی او به گروپ خاصی نمی باشد. در حالت شک بر وضعیت یک فرد، او باید به مثابه فرد ملکی در نظر گرفته شود و نباید مورد حمله قرار گیرد. فقط یک ارزیابی دقیق که نتیجه گیری نموده باشد که فرد مذکور هدف مشروع نظامی می باشد، می تواند توجیه کننده حمله باشد.²⁶

یوناما در موقفی نیست که معلوم کند که آیا اقدامات دولت در برنامه ریزی و اجرای حملات هوایی دوم اپریل منتج به نقض حقوق بین الملل می گردد یا خیر؟ با آنهم یافته های یوناما نگرانی های جدی را در قسمت عدم احتیاط لازم برای محافظت افراد ملکی از ضرر، مطرح می کند که مستلزم تحقیق بیشتر توسط مقامات ذیصلاح می باشد.

²⁵ ماده 13 (3) پروتوکول الحاقی دوم کنوانسیون ژنو مصوب 1977، اصل 6 مطالعه اداره بین المللی صلیب سرخ از حقوق بین المللی بشردوستانه عرفی، رهنمود مشرح صلیب سرخ بین المللی راجع به مفهوم مشارکت مستقیم در منازعات مسلحانه بر اساس حقوق بین المللی صفحات 11 و 32-34

²⁶ اصل 6 مطالعه اداره بین المللی صلیب سرخ از حقوق بین المللی

تحقیق ، مسولیت پذیری و جبران خساره

به تاریخ 4 اپریل ، حکومت کمیسیونی را متشکل از نماینده گان ریاست جمهوری ، اردوی ملی ، اداره لوی خاړنوالی و وزارت حج و اوقاف تعیین و به ولایت کندز اعزام نمود تا در مورد این رویداد تحقیق و بررسی نمایند. کمیسیون با تعدادی از مسئولین ولایتی به شمول والی ، قوماندان اردوی ملی در ولایت ، ریاست امنیت ملی و نمایندگان محلی ولسوالی دشت ارچی ملاقات نمودند. ولسی جرگه هیئتی را به منظور نظارت از نتایج این کمیسیون تعیین نمود.

قرار گزارشات بلافاصله بعد از این رویداد، والی کندز کمیسیون تحقیق و بررسی ولایتی را که در ترکیب آن نماینده گان اردوی ملی ، پولسی ملی ، ریاست امنیت ملی و شورای ولایتی شامل بودند تعیین کرد. به گفته والی ، کمیسیون ولایتی با هیئت اعزامی کابل برای تحقیق و بررسی رویداد کار کرده و گزارشی را ترتیب نمود که به کابل تقدیم شده است.

به گفته حکومت ، جبران خساره به قربانیان این رویداد پرداخت شده و یوناما از تعدادی قربانیان صحت این موضوع را شنیده است. از تاریخ 3 ماه می 2018، دریافت های کمیسیون حکومتی منتشر نشده است، اگرچه جزئیات خاص آن در طی ملاقات ها با دفتر یوناما شریک گردیده است.

عکس العمل های محلی

پس از این حمله، چندین اعتراضات عمومی برگزار شد. در تاریخ 4 اپریل حدود 300 نفر از باشندگان دشت ارچی به شهر کندز برای اعتراض به این رویداد سفر کردند. گزارشات میرساند که در جریان درگیری با پولیس ملی افغان چندین اعتراض کننده مصدوم شدند هر چند که تلفات افراد ملکی تا زمان نگارش این گزارش تایید نشده است. به تاریخ 13 اپریل در شهر کندز در نزدیکی هتل اسپین زر، در طی مراسم جداگانه ای از دستاربندی، چندین تن سخنرانان، از جمله عالمان دین و ملاها از ولایات همجوار این حمله هوایی را محکوم کردند و گزارش شده که ایران نیز این حمله را محکوم نموده است. در روز 18 اپریل ، علمای دین در ولایت هرات جمع شدند تا حملات به مدارس و مساجد را محکوم کنند و به طور خاص به حمله در دشت ارچی اشاره کردند. گزارش ها حاکی از آن است که شورای علمای هرات اظهار داشتند که اگر دولت مسولیت این رویداد را قبول نکند، این شورا مشارکت در انتخابات را تشویق نخواهد کرد.²⁷

²⁷بولتن شامگاهی اخبار کابل، 18 و 19 آوریل 2018

سفارشات

حکومت افغانستان

مسئولیت پذیری - اطمینان حاصل کنید که تحقیقات در مورد این حمله سریع، بیطرف و شفاف بوده، اقدامات برای اطمینان از پاسخ گویی مرتکبین این رویداد و عمومی نمودن دریافت ها اتخاذ شود. بطور کامل از ظرفیت قانونی موجود در تحقیق و بررسی استفاده کنید تا اطمینان حاصل گردد که تمام شواهد بالقوه حفظ و در دسترس باشد که از تلاش ها برای یافتن پاسخگویی پشتیبانی کند.

جبران خساره برای قربانیان - اطمینان حاصل نمایید تا جبران خساره ی مناسب برای قربانیان به شمول پرداخت خساره تحت قوانین حکومت افغانستان برای تمام مجروحان و خانواده های قربانیان مستحق پیشکش گردد.

پیشگیری - بازنگری دقیق، شفاف، هدفمند و قابل اعتماد از تاکتیک های عملیات نظامی را انجام دهید تا از مطابقت با قوانین بین المللی بشردوستانه با توجه خاص به: تعریف اهداف نظامی، اثربخشی اقدامات احتیاطی و مکانیزم برای بررسی دوامدار رعایت و احترام به قوانین بین المللی بشر دوستانه در جریان عملیات های نظامی اطمینان حاصل شود.

اعتماد سازی - اقدامات لازم را جهت اصلاح هر گونه تعصب واقعی یا درک شده علیه غیرنظامیانی که در مناطق تحت کنترل طالبان زندگی می کنند، بخصوص در زمان پلان گذاری و انجام عملیات های نظامی، به هدف بازگردانی اعتماد میان دولت و اجتماعات، اتخاذ نماید.

نیروهای بین المللی

پشتیبانی فنی - حمایت از حکومت افغانستان مبتنی بر نقش آموزشی، مشاوره برای کمک به دست یابی در اقدامات توصیه شده را فراهم نمایید.

عناصر ضد دولتی (طالبان)

حفاظت از مردم غیرنظامی - در مطابقت با قوانین بین المللی بشردوستانه، اقدامات لازم را جهت اطمینان اینکه اجتماعات ملکی و افراد ملکی از محافظت عمومی در برابر خطرات ناشی از عملیات نظامی برخوردار هستند، انجام دهید. تمام پرسونل نظامی، تسلیحات و تجهیزات خود را از مناطق پرجمعیت غیرنظامی دور و منتقل نمایید.

ضمیمه 1: گزارشات رسانه ها و واکنش های جامعه

اظهارات عمومی حکومت

در اعلامیه مطبوعاتی دفتر ریاست جمهوری مورخ 3 آپریل اشاره شده که حملات هوایی به هدف "ریشه کن کردن طرح" طالبان که افراد خود را از خارج و داخل کشور به منطقه دشت ارچی کندز برای توسعه برنامه های مرگبار که مردم ما را به خاک و خون بکشاند، دعوت کرده بودند، انجام شده است.²⁸ محمد رادمنش، معاون سخنگوی وزارت دفاع، در عین روز به رسانه ها گفت که حمله هوایی "اعضای شورای شمال شرقی طالبان را که برای راه اندازی یک عملیات گسترده به منظور آسیب رساندن به ساکنان کندز جمع شده بودند" هدف قرار داده است.²⁹

²⁸ اعلامیه مطبوعاتی دفتر ریاست جمهوری در پیوند به رویداد دشت ارچی (مورخ 3 آپریل 2018)

<https://president.gov.af/fa/2018/04/03/14318>.

²⁹ مرکز اطلاعات و رسانه های حکومت، 3 آپریل 2018 " فشنون سرخ طالبان هدف حمله هوایی قرار گرفت"

<http://www.gmic.gov.af/dari/press-releases/3253-2018-04-03-14-15-46>.

اظهارات عمومی طالبان

در روزهای پس از این حادثه، چندین ویدئو که به نظر می رسد محل وقوع رویداد را در لحظات قبل و بعد از حمله نشان میدهد در وبسایت صدای جهاد نشر گردید و این حمله هوایی توسط مردی که مانند یک فرمانده طالبان به نظر میرسد، به مانند روز قیامت تشبیه میگردد³⁰.

از مولانا سمیع الحق، رهبر جماعت العلمای پاکستان که به عنوان "پدر روحانی" طالبان نیز شناخته میشود، روز 5 آپریل در رسانه ها نقل قول شده بود که حمله به علمای دینی، دانشجویان حوزه علمیه و غیر نظامیان، اقدام وحشیانه و تروریستی می باشد.

به تاریخ 9 آپریل، طالبان در وبسایت صدای جهاد اعلام کردند که یک هیئت را به منظور بررسی این حمله تعیین و نام و نشانی قربانیان را مشخص کردند و طوریکه آنها نشان میدهند بیش از 200 غیرنظامی (59 کشته و 150 زخمی)، اکثراً کودکان، علمای دین، حافظان³¹ و مردان کهن سال شامل آسیب دیده گان استند. طالبان مسئولیت این حملات را به "مهاجمان آمریکایی و اجیران آنها" نسبت دادند، و مدعی اند که آنها یک مدرسه و یک جماعت بزرگ را بمباران کردند³².

ذبیح الله مجاهد سخنگوی طالبان در یک مصاحبه مطبوعاتی به تاریخ 10 آپریل خواستار تشکیل یک "گروه مستقل تحقیق منصفانه و دقیق برای بررسی اینکه چه کسی این حملات را انجام داده و چرا،" شد و خاطر نشان نمود که طالبان امنیت این هیئت را تضمین می کند.

رویداد «دشت ارچی» همچنانکه در بیانیه عمومی 25 آپریل طالبان اعلام شده عملیات بهاری این گروه را طرح نموده است.

³⁰ <http://shahamat1.com/?p=113323>.

³¹ حافظان شکل جمع حافظ است و اشاره به کسی است که قرآن را حفظ کرده باشد

³² <http://shahamat1.com/?p=113406> (Pashto), <http://alemarah-english.com/?p=27503>.